

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

ATTACHMENT

**Citová vazba dětí v dětském domově
na biologické rodiče**

Vedoucí práce: Mgr. Monika Vachová

Autor práce: Jana Rundová, DiS.

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: III.

2019

Bakalářská práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s využitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

20. března 2019

.....
Jana Rundová, DiS.

Poděkování

„Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí bakalářské práce Mgr. Monice Vachové za laskavé přijetí, odborné vedení a podnětné připomínky ke vzniku této práce. Zároveň děkuji Dětskému domovu Kašperské Hory za spolupráci a všem, kteří mě podporovali.“

Obsah

Úvod	6
1 Rodina.....	8
1.1 Rodina jako primární sociální skupina.....	8
1.2 Rodina v současné společnosti.....	8
1.3 Problémy dnešních rodin.....	10
2 Attachment.....	12
2.1 Attachment jako citová vazba	12
2.2 Typy attachmentu.....	14
2.2.1 Jistý attachment.....	15
2.2.2 Nejistý attachment	15
2.2.3 Žádný attachment.....	16
2.2.4 Reaktivní attachment	16
2.3 Faktory ohrožující citovou vazbu.....	17
3 Attachment u dětí v ústavních zařízeních	20
3.1 Obecné projevy u dětí s poruchou attachmentu	20
3.2 Specifické projevy u dětí s poruchou attachmentu v ústavní péči	21
3.3 Následná péče o děti s poruchou attachmentu	22
4 Výzkum.....	24
4.1 Metodika výzkumu.....	24
4.1.1 Cíl výzkumu.....	24
4.1.2 Hypotézy.....	24
4.1.3 Výzkumné metody.....	24
4.1.4 Postup při získávání dat	26
4.1.5 Charakteristika respondentů	29
4.2 Interpretace hypotéz	30
4.2.1 Hypotéza č. 1	30
4.2.2 Hypotéza č. 2	33
4.2.3 Hypotéza č. 3	35
Závěr	37
Seznam použitých zdrojů	39
Seznam příloh.....	41

Abstrakt	43
Abstract.....	44

Úvod

V této bakalářské práci se zabývám vztahem dětí umístěných v dětském domově k jejich biologickým rodičům. Citová vazba dítěte na pečující osobu je neodmyslitelnou součástí vývoje každého jedince. Anglické „attachment“ vystihuje jedním slovem podstatu tohoto vazebného chování člověka. Předpokladem pro vznik citového pouta je přítomnost pečující osoby, ke které může dítě přilnout. Právě rodina je dle Matouška primární sociální skupina, se kterou se dítě setkává. Je to místo, které mu v ideálním případě slouží jako zdroj jistoty, bezpečí, a tím vytváří i vhodné prostředí pro zdravý rozvoj attachmentu.

V první kapitole se v souvislosti s tématem věnuji rodině. Rodina je součástí každé společnosti a mezi její základní funkce patří mimo jiné výchova dětí. V rodinném prostředí dochází k předávání hodnot, učení sociálním dovednostem a k respektování pravidel společnosti. V souvislosti s vývojem společnosti dochází k proměně rodinného prostředí, které ve své práci popisují. Přeměna tohoto prostředí má určitý vliv na fungování rodin. Ty jsou vystaveny tlaku společnosti a vznikají problémy, se kterými se musí vyrovnat. Následně si nastíníme, jak Matoušek vnímá rizika a schopnosti rodin při zvládání náročných situací.

Ve druhé kapitole se zabývám attachmentem, tedy citovou vazbou mezi dítětem a pečující osobou. Zaměřuji se na vymezení tohoto pojmu a na projevy attachmentového chování v souvislosti s vývojem dítěte. Tato citová vazba úzce souvisí s fungováním rodiny, ve které jedinec vyrůstá. Jde o pocit bezpečí, lásky a důvěry, který jedinec zažívá. Vrtbovská rozlišuje několik typů attachmentu, který se u dětí vyskytuje. Typům a faktorům, které citovou vazbu ohrožují, se věnuji v následujícím textu práce.

Ve třetí kapitole této práce se zaměřuji na to, jak se porucha attachmentu projevuje u dětí. Konkrétně se zabývám dětmi, které jsou umístěny v ústavním zařízení. Tyto děti pochází většinou z disfunkčních nebo afunkčních rodin, mají často přetřhané vazby s rodinou. U těchto dětí můžeme dle Vrtbovské sledovat poruchy attachmentu, kterým je potřeba věnovat náležitou péči.

K napsání práce na toto téma jsem se inspirovala v Dětském domově Kašperské Hory. Cílem této práce je zjistit, zda existuje citová vazba dětí umístěných v dětském domově k jejich biologickým rodičům. Dále jsem chtěla zjistit, jaký typ attachmentu se u dětí

vyskytuje a jak se projevují jeho poruchy. Teoretické poznatky jsem ve čtvrté kapitole doplnila o výzkum, který se uskutečnil v Dětském domově Kašperské Hory. Zvolila jsem kvantitativní metody výzkumu. Obsahovou analýzu spisů dětí jsem doplnila individuálním rozhovorem. Rozhovorem s dětmi jsem chtěla dokreslit skutečnost jejich vztahu k rodičům. Dále bych chtěla sledovat, jak se liší pohled samotných dětí v porovnání s realitou.

Pro účely této práce jsem si zvolila tři výzkumné hypotézy: „*Předpokládám, že si děti po umístění do dětského domova zachovávají kladný citový vztah ke svým rodičům, navzdory jejich nevhodnému zacházení s nimi.*“ „*Předpokládám, že to, jak děti vnímají vztah s jejich rodiči, neodpovídá realitě.*“ „*Předpokládám, že u dětí v dětském domově se vyskytují projevy poruchy attachmentu.*“

S ohledem na obor Sociální a charitativní práce, který studuji, si myslím, že by tato práce mohla být přínosem pro mnohé sociální pracovníky, pracovníky v dětských domovech a také pro studenty podobných oborů. Vedle jiných problémů musíme totiž náležitou péči věnovat i oblastem, které nejsou viditelné pouhým pohledem. Dětská psychika je nevyzrálá a nestálá. To, jak s ní bude nakládáno, má na jedince značný vliv. Právě z těchto důvodů je podstatné si uvědomit, že při práci s dítětem, které přišlo o „domov“ a především o rodiče, musíme pečovat o jeho psychiku. S přetrháním citových vazeb je ohrožen celistvý vývoj dítěte. Zkušenosti, které si děti z rodin odnáší, jsou různé. Měli bychom umět odhadnout možná rizika, včas je odhalit a věnovat jim komplexní péči všemi dostupnými prostředky. K tomu pak můžeme využít i odbornou péči terapeutů, kteří se problémy spojenými s poruchami attachmentu zabývají.

1 Rodina

V první kapitole se stručně zaměřím na to, co je rodina a jaké má postavení ve společnosti. Rodinné prostředí je důležité jak pro děti, tak pro dospělé členy a ovlivňuje jejich fungování v širším prostředí. Tato primární sociální skupina podléhá procesu vývoje a reaguje na změny ve společnosti. V dnešní moderní době dochází k několika zásadním změnám, jako je změna počtu členů v rodině, rovnost pohlaví, individualizace jejích členů. V následujícím textu se zaměřím na některá rizika a problémy, se kterými se současná rodina potýká, a na následky, které s tímto souvisí.

1.1 Rodina jako primární sociální skupina

Rodina je základem každé společnosti. Model rodiny tvořený rodiči, jejich dětmi a popřípadě prarodiči, představuje podle Matouška nejstabilnější prostředí ve všech společnostech. Má pečovat o děti, zprostředkovat jim vrůstání do kultury a společnosti. Rodina je prvním modelem společnosti, který dítě poznává. Současně propojuje generace, a tím pokládá základ solidarity. Rodina dítěti předává hodnoty, sociální dovednosti a měla by respektovat obecná pravidla fungování společnosti. Je nenahraditelnou institucí, která by měla poskytovat stabilní a chráněné prostředí. Nejdůležitější je předškolní věk dítěte, kdy podmínkou úspěchu je rodičovský vzor. Děti přebírají vzory po rodičích stejného, ale i opačného pohlaví. Rodinné prostředí je důležité i pro dospělé členy, kteří v něm hledají vlastní hodnoty a pocit smysluplnosti své existence. To se zrcadlí do jejich psychické pohody a zdraví.¹

Schopnost rodiny zvládat životní úkoly ovlivňuje charakteristika jednotlivých členů (např. zdravotní stav, životní orientace, příjmy, ochota vnímat potřeby ostatních členů rodiny apod.) a charakteristika rodiny jako skupiny (např. schopnost kombinovat a využívat dostupné příjmy k uspokojení potřeb všech členů rodiny, postupy rozhodování, komunikace v rodině apod.). Na interakcích uvnitř rodiny je závislá také schopnost rodiny naplnit očekávání společnosti.²

1.2 Rodina v současné společnosti

Existence rodiny jako skupiny prochází napříč historií neustálým procesem přeměny. Je ovlivněna velikostí, významem i začleněním rodiny do společnosti. Mění se důraz na rovnost

¹ Srov. MATOUŠEK, *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 9-10.

² Srov. MUSIL, ŠRAJER, *Dimenze životní situace rodiny*, s. 11.

pohlaví, seberealizaci i na individuální volbu. Důsledkem jsou sňatky ve vyšším věku, redukce počtu dětí, individualizace členů rodiny, odmítání manželství apod. S nástupem moderní doby se mění postavení žen na trhu práce, a tím i v rodině. Vztahy prochází radikálními změnami, a tím se mění i vymezení rolí.³

Dle Matouška je současná rodina velmi nestabilní, v porovnání s minulostí malá a velmi křehká. Pokud se v ní vyskytne nějaký problém, je více závislá na pomoci státu či jiných zdrojů. Mezi základní funkce rodiny dnes patří ekonomické zajištění, emocionální podpora jejích členů a mimo jiné i výchova dětí. Její stabilitu určuje především emocionální bilance dospělého páru. Aby mohla rodina v dnešní moderní společnosti dobře fungovat, musí naplňovat určité kompetence: zajistit si určitou úroveň příjmů, hospodařit s příjmy, zajistit si bydlení, udržovat domácnost ve stavu odpovídajícím potřebám členů rodiny. Dospělí členové rodiny mají dále za úkol koordinovat své fungování v rodině (umění řešit konflikty), kooperovat v kontaktech s širší rodinou a se sociálním okolím. Pokud se jedná o rodinu s dětmi, kompetence dospělých spočívá v jejich přijetí, vnímání potřeb, včetně jejich naplňování, určování pravidel chování, monitorování aktivit dětí v době, kdy nejsou v přítomnosti dospělých členů rodiny.⁴

Hovoříme-li o rodině, máme sklon si ji představovat jako úplnou (nukleární), tedy s přítomností otce, matky a jejich dětí. Podle statistického úřadu je v roce 2011 v České republice 343 tisíc neúplných rodin s nezaopatřenými dětmi. V roce 2017 téměř polovina uzavřených manželství končí rozvodem.

Matoušek tvrdí, že ani nukleární rodina nezaručuje její soběstačnost. Schopnost rodin vychovávat děti a vyrovnávat se s náročnými životními situacemi závisí na propojení s jejich okolím, tedy na sociální síti rodiny. Tak jako duševní a tělesné zdraví jednotlivce souvisí s vazbami na rodinu, tak se navzájem ovlivňují i rodiny žijící pospolu.⁵

³ Srov. HRUŠKOVÁ, KOZLOVÁ, *Rodina z hlediska uspořádání genderových vztahů a rolí*, s. 31-32.

⁴ Srov. MATOUŠEK, *Sociální práce s rodinou*, s. 302.

⁵ Srov. MATOUŠEK, *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s.84.

1.3 Problémy dnešních rodin

Ohrožené rodiny jsou ty, ve kterých nejsou vyrovnaná rizika a schopnosti rodiny zvládat náročnou situaci. V takovém případě je rodina ohrožena rozpadem nebo újmou některého ze členů. Rodiny, ve kterých se vyskytuje problém ve více kompetencích, se nazývají **mnohoproblémové**.⁶

Pro hodnocení rodiny je potřeba posuzovat rizikové a protektivní faktory. **Rizikovými** faktory se myslí ty, které ohrožují fungování rodiny, nebo ohrožují některého z jejích členů. Hovoříme např. o chudobě, nezaměstnanosti, sociálním vyloučení, násilném řešení sporů, alkoholismu či jiném typu drogové závislosti, trestné činnosti, nevěře nebo osobních zvláštnotech, jako je žárlivost. Naopak **protektivní faktory** jsou ty, které pomáhají rodině zvládat těžkou životní situaci nebo běžné spory, které se v rodinách vyskytují. Máme na mysli osobní nezdolnost, sociální inteligenci dítěte i dospělého a využití dalších zdrojů. Dalšími zdroji jsou myšleny: materiální zdroje rodiny, osoby širší rodiny, osoby ze sousedství, spolupracovníci, dobrovolníci, profesionálové působící v sociálních službách, orgány místní samosprávy a státu.⁷

Schopnost rodiny zvládat problémy závisí na vlastnostech jednotlivých členů, ale také na charakteristice rodiny jako malé skupiny. Rodina musí splňovat očekávání, která má sociální prostředí a členové rodiny. Bartlettová se zabývá životními situacemi jednotlivců. Vymezuje čtyři základní okolnosti, které ovlivňují jejich zvládání:

- vlastnosti klienta jako osoby,
- očekávání od okolního prostředí,
- podpora, kterou klient dostává nebo nedostává,
- vzájemné působení mezi očekáváním sociálního prostředí a schopnostmi klienta.⁸

Problémy rodin vznikají z osobních anomálií rodičů, nevhodným způsobem výchovy, který rodiče kopírují ze své zkušenosti na své děti. Neumí reagovat na potřeby svých

⁶ Srov. MATOUŠEK, *Sociální práce s rodinou*, s. 302.

⁷ Srov. tamtéž.

⁸ Srov. MUSIL, ŠRAJER, *Dimenze životní situace rodiny*, s. 10-11.

dětí, neposkytují jim vhodnou emoční a sociální podporu. Takové rodiče nikdo nepřipravil ani na zátěž, která výchovu dětí doprovází.⁹

Dalším zdrojem problémů, kterému je rodina vystavena, je stres. Ten vzniká jako důsledek nezaměstnanosti, chudoby, společenské izolace nebo problémů s bydlením. Svůj podíl na problémech v rodinách mají i společensko-strukturální změny. Změny pojetí a uspořádání rolí v rodině, změna podpory rodiny a očekávání vůči rodině ze strany sociálního prostředí. Další změny můžeme pozorovat i ve způsobu zajišťování příjmu, v rozvoji masové a elektronické komunikace a reklamy nebo v ústupu autority církve. Právě tyto proměny vyvolávají v rodinách nejistotu, zátěž a vnitřní nestabilitu.¹⁰

⁹ Srov. MUSIL, ŠRAJER, *Změny sociálního prostředí a životní úkoly rodiny*, s. 131.

¹⁰ Srov. tamtéž, s. 127-128.

2 Attachment

V předchozí kapitole jsem se zaměřila na rodinu, její funkce, úkoly a postavení ve společnosti. Dále jsem nastínila rizikové faktory a možné příčiny problémů, se kterými se současná rodina může setkat. V souvislosti s vývojem rodiny a společnosti se častěji setkáváme s tím, že rodina nezvládá své funkce a do pomoci se vkládá stát. Jednou ze základních funkcí rodiny, u které se pozastavím, je výchova dětí. Úkolem státu je především chránit děti, které by mohly být v rodině ohroženy. Tuto ochranu zajišťuje Úmluva o právech dítěte¹¹, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí¹² nebo Občanský zákoník¹³. Každé dítě má jiné předpoklady pro zvládání náročných životních situací, ovlivněné vrozenými dispozicemi, výchovou, zkušeností i věkem. Psychika každého člověka má určitý vývoj, který je ovlivněn nejen vnitřními předpoklady, ale i vnějším prostředím. Tyto vlivy působí na člověka od jeho početí. Pokud je narušen psychický vývoj dítěte, je tím ovlivněn celý jeho život.

Psychika dítěte je velmi křehká a souvisí s tím, jak je rodiči vychováváno. Pokud je s dítětem nevhodně zacházeno (mám tím na mysli zanedbávání, psychické či fyzické týrání, sexuální zneužívání apod.), dochází k negativním vlivům na jeho psychické zdraví. Dítě je zcela závislé na péči jiné osoby, ke které si automaticky vytváří citový vztah, tedy attachment. Tato citová vazba vzniká i v případě nevhodného zacházení s ním.

V této kapitole se zaměřím na attachment, tedy na citovou vazbu mezi dítětem a jeho pečovatelem. Vysvětlím hlavní podstatu tohoto vztahu a definuji základní význam slova „attachment“. Nastíním ideální podmínky a vlivy pro rozvoj kvalitního citového vztahu. Dále se zaměřím na typy attachmentu dle Vrtbovské a na jejich stručný popis. S tím úzce souvisí rizika, která ohrožují attachment, a následky, které vznikají vlivem narušení citového pouta mezi dítětem a pečující osobou.

2.1 Attachment jako citová vazba

Základní součástí lidského života je mít vztahy s druhými lidmi. Termín attachment se obtížně překládá do českého jazyka. V souvislosti s vývojovou psychologií znamená

¹¹ Viz Sdělení č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte.

¹² Viz Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

¹³ Viz Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

„citové pouto“.¹⁴ Jde tedy o hlubokou citovou vazbu, kterou si kojeneček vytvoří ke svému pečovateli.¹⁵

Attachmentové chování je taková forma chování, díky kterému si jedinec získá nebo zachová blízkost. Dosažením bezpečné a jisté blízkosti může dítě volně a bezpečně fungovat. Takové chování je charakterizováno vyhledáváním blízkosti druhé osoby. To má za následek upevnění pocitu bezpečí a ovlivňuje následné prožívání světa i sebe sama.¹⁶

Přítomnost druhého člověka v nás vyvolává určité kladné i záporné pocity (bezpečí, oblibu, radost z kontaktu, starost o druhého nebo strach, odpor, vztek, nejistotu, rozpory). Naše paměť si ukládá zkušenosti, které jsme prožili a nevědomě je vyhledává nebo se jim snaží vyhnout.¹⁷

Dobrý vztah je založen na pocitu bezpečí, lásky, důležitosti a důvěry. Aby se mohla rozvíjet pozitivní a bezpečná vazba mezi dítětem a rodičem, musí být naplněny potřeby dítěte, a to ve správném čase. Konkrétně jde o potřeby: místa, potravy, ochrany, podpory a omezení. Dítě má v rodiči jistotu a bezpečnou základnu. To se odráží v jeho vztazích po celý život. Ovlivňuje jeho vlastní sebepojetí, pojetí druhých, emocionální a sociální vztahy a chování jedince.¹⁸

Schopnost k někomu se připoutat můžeme pozorovat už u novorozence. Dítě si pamatuje matky hlas a reaguje na něj. Je to první vztah, se kterým se setkává. Kvalita tohoto vztahu ovlivňuje také biologický vývoj jedince.¹⁹

V prvním roce dítěte se setkáváme s potřebou citové jistoty. Dítě za pomoci vzájemné interakce mezi ním a jeho matkou poznává sebe a svět. Rozvoj verbálních i neverbálních komunikačních dovedností je veden potřebou udržet si kontakt s matkou. Dítě je vystaveno strachu z její ztráty, se kterým se musí vyrovnat. Kvalitní vztah

¹⁴ Srov. VRTBOVSKÁ, *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*, s. 11.

¹⁵ Srov. KASSIN, *Psychologie*, s. 702.

¹⁶ Srov. VRTBOVSKÁ, *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*, s. 23.

¹⁷ Srov. tamtéž, s. 11.

¹⁸ Srov. tamtéž, s. 32.

¹⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 68-70.

s matkou je zdrojem stability a vnitřní jistoty. Kvalitní zkušenosti z tohoto období mají vliv na rozvoj osobnosti.²⁰

Mezi prvním až třetím rokem věku dítěte dochází k socializačnímu rozvoji. Dítě získává nové role, rozvíjí se jeho schopnosti a dovednosti, zlepšuje se jeho komunikace. Postupně se odpoutává od matky. Tento proces musí být pozvolný a musí reagovat na vnímání dítěte. Odpoutání je závislé na stabilitě a kvalitě citového pouta.²¹

Předškolní věk (dle Vágnerové 3-6, 7 let) končí nástupem do školy. Dochází ke zlepšování poznávacích procesů a verbálních schopností. Zdokonaluje se emoční vývoj, rozšiřuje se sociální prostředí. Zdokonaluje se osobnost dítěte a jeho sebepojetí. Vyhraňují se genderové role. Mění se vztahy k okolním lidem. Vztah s matkou stále slouží jako zdroj jistoty a bezpečí. Matka je stále primární ochraňující osoba, i když se dítě od matky stále více odpoutává.²²

Ve školním věku dítěte se prohlubují získané schopnosti a dovednosti. Mění se způsob myšlení dítěte. Matka plní funkci emoční podpory, dítě se dokáže od matky odpoutat. Je ale stále součástí každodenního života dítěte a jeho jistotou.²³

Vazebné chování netrvá pouze v dětství. Člověk hledá blízkost druhých lidí po celý život. Mění se prostředky, kterými dosahuje svého cíle. Dospělý jedinec hledá složitější modely, které fungují v citovém vztahu k druhému člověku. Tyto modely slouží na základě organizovaných plánů k dosažení cíle.²⁴

2.2 Typy attachmentu

Vrtbovská rozlišuje několik typů attachmentu. V dělení popisuje vždy vztah mezi matkou a dítětem. Mimo jiné upozorňuje na skutečnost, že typ výsledného attachmentu je závislý na attachmentu v dětství matky a na naplnění jejích vlastních vývojových potřeb.²⁵

²⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 112-114.

²¹ Srov. tamtéž, s. 151-152.

²² Srov. tamtéž, s. 177, 227.

²³ Srov. tamtéž, s. 318-319.

²⁴ Srov. BOWLBY, *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*, s. 302.

²⁵ Srov. VRTBOVSKÁ, *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*, s. 34.

2.2.1 Jistý attachment

Jistý attachment se vyskytuje u dětí, které mají bezpečnou citovou vazbu se svou matkou. Její blízkost vyhledávají, když se dostanou do neznámé či stresové situace. Jsou si jistí, že matka je jim dostupná. Když je matka opustí, jsou rozrušené a po jejím návratu ji radostně vítají. Dítě má jistotu, že může matku oslovovat, vyjadřovat k ní své potřeby a matka na ně umí reagovat. Je mezi nimi vytvořeno vhodné citové pouto.²⁶

Kladný citový vztah se neobejde bez konfliktů, přirozené a zdravé separace od matky. Dítě potřebuje objevovat a zkoumat svět. Během objevování se setká s neznámým, děsivým, což u něj vyvolává strach. To dítě vede k potřebě ujištění bezpečné základny. Proto by rodiče měli dítěti dodávat odvalu, podporovat ho tak, aby získalo pocit vlastních kompetencí, autonomie a schopností.²⁷

2.2.2 Nejistý attachment

Nejistý attachment má několik podob. Ty se od sebe liší prožíváním dítěte:

- Úzkostný typ dítěte těžce prožívá odchod, ale také příchod matky. Chce, aby matka byla u něj, ale odmítá její uklidňování. Takové dítě je velmi úzkostné a vyžaduje velkou pozornost. Chová se rozporuplně a nepředvídatelně. Rodiče takového dítěte jsou velmi nestálí, někdy tu pro dítě jsou, jindy ne. Dávají přednost svým pocitům a potřebám před potřebami dítěte. Dítě se v tomto vztahu necítí bezpečně.²⁸
- Vyhybavý typ dítěte se chová sebevědomě, nezávisle, snadno navozuje kontakt. Během hry kontroluje přítomnost matky. Když se objeví cizí člověk, nemá problémy s navozením kontaktu. Pokud matka odejde, teskní po ní, ale dá se rychle uklidnit cizí osobou. Když se matka vrátí, dítě to registruje, chová se odtažitě a za chvíli pokračuje ve hře. Takové dítě je na matce méně závislé, občas reaguje agresivně. Toto chování se vyvíjí u dítěte, jehož rodiče jsou citově nepřítomní. Málo vnímají malé dítě, nejsou empatictí, projevují se k němu odmítáním a odporem. Dítě postupně nevyhledává jejich blízkost.²⁹

²⁶ Srov. VRTBOVSKÁ, *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*, s. 26.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 33.

²⁸ Srov. tamtéž, s. 27.

²⁹ Srov. tamtéž, s. 27.

- Dezorganizovaný – dezorientovaný typ dítěte je specifický svým jednáním v neobvyklých situacích. Po návratu matky se projevuje nezorientovaným způsobem, jako je např. otáčení dokola, pohyby směrem k matce, ale vzápětí od ní. Objevují se také stavy zamrznutí, extrémní vzrušení nebo chaotické chování. Nejčastěji jsou to projevy dětí zanedbávaných, týraných a zneužívaných. Děti zažívají ze vztahu s rodičem strach a úzkost. Nejsou schopné zvládat emocionální interakce.³⁰

Pokud rodiče budou k dítěti přistupovat s negativním postojem, bude u dítěte naplněna potřeba připoutání se, ale plná strachu, nenávisti k sobě i k druhým. Emocionální prožívání je u člověka zásadní genetický program, který umožňuje přežití a předání života další generaci. (Pokud se na nějakou dobu přeruší silné pozitivní citové pouto, nemusí to ale mít negativní dopady. Někdy taková situace může vyvolat posílení stávajícího vztahu.) Správnou citovou vazbou jsme motivováni k maximalizaci příjemného a minimalizaci nepříjemného.³¹

2.2.3 Žádný attachment

Žádný attachment se vyskytuje u dětí, které byly opuštěny v raném věku a procházely ústavním zařízením, kde docházelo ke střídání pečovatelů. Během prvních tří let života děti vytváří nahodilá a krátkodobá pouta k dostupným zdrojům blaha a bezpečí. Takové chování je základem pro vývoj asociální osobnosti jedince. Jsou u nich typické projevy citové plachosti, disharmonický rozvoj osobnosti, porucha empatie a sociálních vztahů.³²

2.2.4 Reaktivní attachment

Vážné narušení citového pouta Vrtbovská označuje jako reaktivní attachment. Vzniká jako následek dlouhodobého narušení rozvoje citového pouta mezi jedincem a jeho pečovatelem nebo matkou, a to do pátého roku dítěte. Tato podoba attachmentu je u dětí méně častá. Je to označení pro psychiatrickou poruchu. Projevuje se rychlým navozováním vztahů, neschopností navázat kontakt, vysokou mírou důvěřivosti. Jedinec

³⁰ Srov. VRTBOVSKÁ, *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*, s. 28.

³¹ Srov. tamtéž, s. 12.

³² Srov. tamtéž, s. 28.

neadekvátně reaguje na sociální interakce. Bývá to důsledek závažného týrání, zneužívání, zanedbávání nebo separace od matky.³³

2.3 Faktory ohrožující citovou vazbu

Pokud se dítěti dostává kvalitního sociálního a citového prostředí, s milujícími blízkými lidmi, bude se jeho osobnost celistvě vyvíjet. Jeho vrozené schopnosti a dovednosti se budou rozvíjet přirozeně. Pokud je ale dítě vystaveno zkušenostem s dlouhodobým zanedbáváním, tento proces bude narušen. V takové chvíli dochází k disociaci psychiky. Vnímavé, doufající „já“ je uchováno a uloženo tak, aby už netrpělo. Funkční část je určena pouze k přežití. Jde o vnitřní nevědomý proces, který reaguje na nejtěžší situace v životě. Pokud k disociaci dochází příliš často a v brzkém věku, je dítě ohroženo vnitřním přijutím tohoto systému. Je to záchranný systém, který ochraňuje dítě a později dospělého člověka od samotného života. Konkrétně od života mezi lidmi, od opravdových vztahů a lásky.³⁴

Dítě je zcela závislé na svých rodičích, nebo pečovateli. Vzájemná interakce mezi nimi má zásadní vliv na tvoření duševního vývoje jedince. Pokud chybí bezpečný pečovatel nebo se často střídají, vystavují tak dítě trvalému stresu. To vede k následkům jako je nedůvěra, strach a zoufalství. Tyto zkušenosti se trvale vrývají do podvědomí dítěte a ovlivňují jeho chování.³⁵

Následně si uvedeme některé příklady toho, co může ohrozit citovou vazbu mezi dítětem a rodičem:

- předporodní stres (např. matka si ubližuje nebo zažívá domácí násilí),
- užívání alkoholu a drog v době těhotenství,
- choroba rodiče před narozením dítěte nebo po něm,
- nedonošené dítě,
- lékařské komplikace během růstu v děloze a při narození,
- úmrtí v rodině,
- dítě je hendikepované, rodiče nebo pečovatelé nezvládnou své emoce ani péči o něj,

³³ Srov. VRTBOVSKÁ, *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*, s. 28-29.

³⁴ Srov. tamtéž, s. 48-50.

³⁵ Srov. tamtéž, s. 21-22.

- zanedbávání,
- citové týrání,
- sexuální zneužívání,
- fyzické týrání,
- domácí násilí,
- nestabilní domov,
- chudoba a s ní spojené sociální vyloučení, ztráta víry v budoucnost,
- opuštění dítěte po narození, v raném věku,
- duševní onemocnění nebo závažnější potíže rodičů,
- rané umístění dítěte do ústavní péče.³⁶

Nevhodné zacházení s dítětem má negativní vliv na zdraví, fyzický, psychický, emocionální a sociální vývoj dítěte.³⁷

Při narušení citové vazby rozlišujeme dvě kategorie: trauma a komplexní vývojové trauma. Tyto dva faktory se od sebe liší faktorem času. Traumatem je myšlena jednorázová stresová událost, na kterou není psychika dítěte připravena. Jde o náhlé narušení pocitu bezpečí a jistoty ve vztahu k blízkým lidem. Ztrátu a smutek je důležité prožít a poskytnout dítěti dostatek času a empatie. Stresová událost se postupně vstřebá a psychika se vrací k předchozí rovnováze. Pokud dítě žilo v bezpečném prostředí a bude mu poskytnuta řádná pomoc, je vysoká pravděpodobnost, že neutrpí žádné následky.³⁸

Komplexní vývojové trauma je složitější, s vážnějšími následky. Jde o vážné obtíže a symptomy, které se vyskytují u dětí zneužívaných, vysoce zanedbávaných a týraných. Vývojové trauma postihuje děti, u kterých se opakují traumatické události a není jim poskytnuta ochrana, pomoc a podpora. Jsou narušeny emocionální funkce, a proto se dítě chová k okolí neobvykle. Pečovatelé jsou chováním jedince vystaveni vysokému stresu. Nezvládají rodičovské schopnosti a neadekvátně reagují. Tím je dítě vystaveno dalším stresovým situacím, které prohlubují jeho dosavadní problémy.³⁹

³⁶ Srov. VRTBOVSKÁ, *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*, s. 62.

³⁷ Srov. PAZLAROVÁ, *nevhodné zacházení s dítětem*, s. 363.

³⁸ Srov. VRTBOVSKÁ, *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*, s. 51.

³⁹ Srov. *tamtéž*, s. 52.

Komplexní vývojové trauma poškozuje několik oblastí současně:

- vytváření zdravého citového pouta,
- somatické problémy (např. v oblasti senzomotoriky, psychosomatické obtíže),
- emoční problémy (např. potíže s orientací ve světě emocí, hovořit o nich, ovládat je),
- disociace (změněné stavy vědomí, poruchy paměti),
- poruchy chování (agresivita, neochota ke spolupráci, problémy s hranicemi a limity, porucha příjmu potravy, porucha spánku),
- poruchy učení (porucha pozornosti, slabá slovní zásoba, problémy se zaměřením na úkol).⁴⁰

⁴⁰ Srov. *Komplexní vývojové trauma [online]*.

3 Attachment u dětí v ústavních zařízeních

V předchozí kapitole jsem se obecně zabývala významem attachmentu a jeho vlivem na člověka v závislosti k jeho věku. Definovala jsem jeho základní typy, které souvisí s vlivem výchovného prostředí a s osobními předpoklady dítěte i pečující osoby. Pečující osobou je v ideálním případě matka, popř. otec. Pokud není možné dítěti zajistit rodinnou péči, je o něj postaráno v ústavním zařízení, kde dochází ke střídání pečovatелů. Dítě si k pečovatелům v ústavním zařízení vytváří určité vztahy, které ale nejsou vhodné pro kvalitní vývoj attachmentu (kvůli střídání pečovatелů, různé intenzitě vztahů a kolektivní výchově), a tím dochází k jeho poruchám.

V následující kapitole se zaměřím na obecné projevy u dětí s poruchou attachmentu. Nastíním jejich projevy chování a následky v rámci sociálních vztahů a fungování ve společnosti. Dále pak nastíním specifické projevy u dětí, které byly svěřeny do ústavní péče. Do těchto typů zařízení jsou umisťovány děti s různou minulostí a za různých podmínek. Děti, které nepoznaly mateřskou lásku a své první roky na světě prožívají v pobytovém ústavním zařízení, nepotlačí svou potřebu citového vztahu. Vlivem aktuálních podmínek tak dochází k poruchám attachmentu. Mezi další skupinu dětí, které se do ústavního zařízení dostávají, můžeme zařadit ty, které byly vystaveny syndromu CAN (syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte) a odebrány z rodinného prostředí. Tyto děti mají vytvořenou vazbu ke svým rodičům. Reakce dítěte na odloučení od matky závisí na věku, citové vazbě, aktuální situaci, osobní zkušenosti dítěte a na instituci, do které je umístěno.

Věnuji se i možné následné péči, kterou děti s poruchou attachmentu potřebují. Mimo terapeutů a dalších odborných pracovníků může dítěti pomoci i nové podnětné prostředí, které popisují v závěru této kapitoly.

3.1 Obecné projevy u dětí s poruchou attachmentu

U dětí s poruchou attachmentu můžeme pozorovat určité projevy neschopnosti připoutat se. Zažily trauma, kvůli kterému nejsou schopny ani po umístění do nového bezpečného prostředí navozovat citové vztahy. Působení negativních vlivů je většinou dlouhodobé a po odebrání z rodinného prostředí jsou děti nejčastěji umístěny v různých ústavních zařízeních. Vrozená potřeba blízké osoby vlivem zklamání a bolesti slábne. Přestože

se dítě následně dostane do bezpečného rodinného prostředí, odnáší si zkušenosti, které ho ovlivňují.⁴¹

Děti s poruchou attachmentu vykazují specifické chování:

- primárně se snaží ovládnout dospělé osoby a nové situace,
- nedůvěřují,
- mají malé zkušenosti s empatií dospělých (z hlediska naplňování svých potřeb),
- v oblasti interakcí mají nedostatečné zkušenosti,
- citový a smyslový vývoj neodpovídá věku dítěte,
- projevují se lhaním, podvody a zapíráním,
- jejich rozhodování je impulzivní,
- trpí záchvaty vzteku a paniky,
- stále očekávají nové trauma.⁴²

Vrtbovská rozšiřuje výše uvedený výčet projevů chování o:

- umělý a nepřirozený způsob chování,
- vyhýbání se očnímu kontaktu,
- poruchy pozornosti,
- poruchy učení,
- nerozvinuté chování a sebereflexe,
- poruchy příjmu potravy,
- slabé vztahy s vrstevníky,
- nenormální sexuální chování.⁴³

3.2 Specifické projevy u dětí s poruchou attachmentu v ústavní péči

Děti, separované od matky hned po porodu, své první roky života prožívají v ústavních zařízeních. Takové děti žijí okamžikem. Reagují na přítomnost jiné osoby jako na ostatní věci a situace. Reagují na osoby jako na něco proměnného, nepoutají se k nim. U takových dětí se vyskytuje typ attachmentu, dle Vrtbovské označován jako

⁴¹ Srov. VRTBOVSKÁ, *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*, s. 69.

⁴² Srov. CHMELOVÁ, *Poruchy attachmentu – co dělat?* [online].

⁴³ Srov. VRTBOVSKÁ, *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*, s. 70.

„žádný“. Dítě rozvine vnitřní mechanismy a struktury, které mu pomohou přežít. Cesta do náhradní rodiny je velmi problematická.⁴⁴

Dítě opuštěné již v novorozeneckém věku a umístěné v ústavním zařízení potřebuje vedle zdravé stravy, čista, tepla a poskytnutí základní péče blízkost jedné pečující osoby. Pokud o dítě nepečuje vlastní matka, může ji zastoupit jiná pečující osoba, která si vytvoří vztah k dítěti. Náhradní pečující osoba a dítě mezi sebou vytvoří potřebnou citovou vazbu, jistý attachment. V ústavních či nemocničních zařízeních se v péči o dítě střídá více pečovatelů, což v řádu několika týdnů či měsíců může mít negativní vliv na attachment. Chybí empatické napojení mezi dítětem a další blízkou osobou, což nenaplnuje jeho potřeby.⁴⁵

Děti zanedbávané, týrané, zneužívané a odebrané z rodinného prostředí, které jsou umístěné v ústavním zařízení, mají individuální projevy attachmentu. Jedná se o děti, které jsou postižené významným traumatem a ztrátou. Při skupinové výchově a střídání personálu není v silách zařízení poskytnout takovému dítěti vhodnou péči, která by reagovala na jeho vývojové potřeby. Děti nejsou schopny emocionálně zvládnout ubližování ze strany pečovatele. Neumí se vypořádat s křikem, výhrůzkami, zneužitím, opuštěním, zanedbáváním a těžkými ztrátami. I když jsou vysvobozeni z nepřátelského prostředí, odnášejí si zkušenosti, které ovlivňují jejich projevy chování. Pokud chceme něco změnit, potřebujeme citlivou péči a trpělivost.⁴⁶

3.3 Následná péče o děti s poruchou attachmentu

Abychom mohli dítěti pomoci, je důležité si uvědomit, že jeho projevy chování nesouvisí s pouhým „zlobením“. Problém sahá mnohem hlouběji. Děti se snaží, ale vliv zakořeněných systémů je silnější, než ony. Je důležité najít kvalifikovanou pomoc a podporu. Pokud by se problémy neřešily, docházelo by k jejich prohlubování.⁴⁷

⁴⁴ Srov. VRTBOVSKÁ, *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*, s. 65.

⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 63-64.

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 64.

⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 71-72.

Náhradní pečovatelé často nejsou připraveni optimálně reagovat na individuální potřeby jedince. Náhradní pečovatelé musí postupně dítě učit, jak se k nim přiblížit a jak jim důvěřovat. K tomu jim může pomoci vzdělaný terapeut.⁴⁸

Kromě terapeutů může dítěti pomáhat i nové rodinné prostředí. Noví rodiče mají za úkol vytvořit bezpečné a léčivé prostředí, vytvořit jasnou a konzistentní strukturu pro společný život, komunikovat, mluvit, naslouchat, sdílet, využívat při novém učení spíše přirozené učení než trestání, zapojovat dítě do života rodiny a běžných povinností, být tvořivými a kreativními rodiči, rodičovství směřovat k rozvoji schopností a zdravé autonomie dítěte, ale především také pečovat o sebe i partnera a vyhledat kvalifikovaného specialistu.⁴⁹

⁴⁸ Srov. VRTBOVSKÁ, *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí*, s. 69.

⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 111-114.

4 Výzkum

V této části se zabývám výzkumem, díky kterému chci zjistit, zda existuje citová vazba mezi dětmi v ústavním zařízení a jejich biologickými rodiči. Dále mě zajímá, zda tyto děti trpí poruchou attachmentu a jaké projevy se u nich vyskytují. Výzkum jsem provedla v Dětském domově Kašperské Hory.

4.1 Metodika výzkumu

4.1.1 Cíl výzkumu

Cílem této práce je zjistit, zda existuje citová vazba dětí umístěných v dětském domově k jejich biologickým rodičům. Dále chci zjistit, zda tyto děti trpí poruchou attachmentu, a jaké konkrétní projevy se u nich vyskytují.

4.1.2 Hypotézy

V souvislosti se stanoveným cílem a tématem práce jsem stanovila 3 výzkumné hypotézy, které provází výzkumnou část.

Hypotéza č. 1 (dále H1): Předpokládám, že si děti po umístění do dětského domova zachovávají kladný citový vztah ke svým rodičům, navzdory jejich nevhodnému zacházení s nimi.

Hypotéza č. 2 (dále H2): Předpokládám, že to, jak děti vnímají vztah s jejich rodiči, neodpovídá realitě.

Hypotéza č. 3 (dále H3): Předpokládám, že u dětí v dětském domově se vyskytují projevy poruchy attachmentu.

4.1.3 Výzkumné metody

Výzkum k této bakalářské práci jsem uskutečnila v souvislosti se zvoleným tématem v ústavním zařízení, konkrétně v Dětském domově Kašperské Hory. Tento výzkum se uskutečnil v termínu leden-únor 2019. V této kapitole bych chtěla popsat, jaké výzkumné metody jsem využila a jak probíhalo zpracování informací.

Jako výzkumnou techniku jsem pro účely této závěrečné práce zvolila kvantitativní metodu statistické zpracování úředního dokumentu, v tomto případě analýzu spisu

dítěte. Abych získala informace z pohledu dětí, výzkum jsem doplnila kvantitativní metodou, a to individuálním rozhovorem s uzavřenými otázkami.

Analýzu spisu dítěte jsem zvolila jako primární zdroj pro svůj výzkum z toho důvodu, že dokumentem se rozumí soubor informací, shromažďovaných za účelem přenosu a uchování. Nejvýznamnější pro analýzu dokumentů jsou informace primární, např. úřední dokumenty. Sekundární dokumenty vznikají zpracováním dat primárních a ztrácí tak svou věrohodnost.⁵⁰ Spis dítěte obsahuje velké množství primárních dokumentů. Jde o soubor všech listinných informací týkajících se konkrétního dítěte.

Pro kvalitní analýzu dokumentů je důležitá správnost porozumění získaným informacím. K tomu, abychom informace kvalitně zpracovali, musíme znát autora dokumentu, dobu jeho vzniku, porozumět obsahu a poznat souvislosti, které informace spojují. Dokument je pro výzkum věcí neměnnou a stálou.⁵¹

Analýzu dokumentů jsem zpracovávala formou otevřeného kódování. Pro tuto formu zaznamenávání dat je nutné, aby si výzkumník vytvořil formulář kategorií, které jsou pro jeho výzkum důležité. Otevřené kódování umožňuje přidávat nové kategorie během zkoumání.⁵² Získané informace byly zaznamenávány do přehledného schématu, tedy tabulky. Přepis dat byl podroben technice selektivního protokolu. U selektivního protokolu jde o zachycení předem definovaných informací, které se týkají zkoumaného problému. Ostatní informace se vypouštějí.⁵³

Jako další výzkumnou techniku jsem vzhledem k tématu práce zvolila individuální osobní rozhovor. Je to technika, při které dochází k interakci mezi tazatelem a dotazovaným. Rozhovor slouží k získání informací, které nelze jinými metodami zjistit. Odhaluje se mysl dotazovaného, jeho vzpomínky, zkušenosti, hodnocení jeho prožitků. Osobní dotazování umožňuje získat hlubší a širší informace.⁵⁴ Tyto informace jsou potřebné pro dokreslení některých výzkumných otázek.

Rozhovor se skládal především z uzavřených otázek z toho důvodu, že respondenty jsou děti. Počtem a náročností otázek jsem chtěla předejít jejich traumatizaci. Uzavřené

⁵⁰ Srov. SURYNEK a kol., *Základy sociologického výzkumu*, s. 130.

⁵¹ Srov. tamtéž, s. 131.

⁵² Srov. VOJTÍŠEK, *Výzkumné metody*, s. 41.

⁵³ Srov. tamtéž, s. 43-44.

⁵⁴ Srov. SURYNEK a kol., *Základy sociologického výzkumu*, s. 82-83.

otázky během rozhovoru mají předem stanovené možnosti odpovědi. Otázky by neměly respondenta vést k odpovědi, která mu není vlastní. Používají se pro svou jednoduchost, kvalitativní stejnorodost a snadnost jejich zpracování. Jednou z možností uzavřených otázek jsou otázky alternativní (dichotomické), které připouští jen dvě možné odpovědi (nejčastěji ano nebo ne).⁵⁵

Pro zpřesnění informací byl rozhovor doplněn jednou polootevřenou otázkou. Tento typ otázek poskytuje nabídku předem daných odpovědí. Pokud si respondent nevybere z nabízených možností, může poskytnout na otázku vlastní odpověď.⁵⁶

Odpovědi získané během rozhovoru byly zaznamenávány tazatelem do předem připravených tabulek. U dichotomických otázek byla zaznamenána odpověď ano nebo ne. Odpověď získaná polootevřenou otázkou byla kategorizována dle předem připravených možností.

4.1.4 Postup při získávání dat

Výzkum v Dětském domově Kašperské Hory jsem provedla na základě písemného souhlasu ředitelky.⁵⁷ Vzhledem k zachování anonymity respondentů jsem provedla přejmenování dětí. Výzkumné šetření se uskutečnilo na základě deseti osobních setkání v tomto zařízení. Jedná se o dětský domov rodinného typu. Jeho činnost upravuje zákon č. 109/2002 Sb.⁵⁸ Výzkum proběhl formou analýzy spisů a individuálního rozhovoru s dětmi.

Analyzovala jsem osobní spisy dětí, které vede dětský domov. Jejich součástí je:

- Osobní spis dítěte (jméno a příjmení, datum a místo narození, rodné číslo, trvalé bydliště, místo posledního pobytu před umístěním, občanský průkaz, pojišťovna, datum příchodu do dětského domova, zařazení do skupiny, důvody umístění, průběh vzdělávání, informace o matce a otci, sourozenci, druh pobytu, zdravotní stav)
- Rodný list dítěte
- Plná moc a souhlasy rodičů

⁵⁵ Srov. SURYNEK a kol., *Základy sociologického výzkumu*, s. 86.

⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 88.

⁵⁷ Viz příloha č. 1, *Udělení souhlasu*.

⁵⁸ Viz Zákon č. 109/2002 Sb., *o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních*.

- Rozsudek o nařízení ústavní výchovy
- Sdělení o nástupu dítěte do zařízení
- Oznámení dětského domova o zahájení správního řízení o stanovení příspěvku
- Rozhodnutí o výši stanoveného příspěvku
- Žádost o přijetí do školního zařízení
- Rozhodnutí o přijetí do školního zařízení
- Žádost o zasílání rodinných přídatků
- Žádost o prázdninový pobyt od rodičů
- Propuštění na prázdniny - žádost o vyjádření k pobytu odboru sociálně právní ochrany dětí
- Vyjádření odboru sociálně právní ochrany dětí k prázdninovému pobytu
- Sdělení rodině o rozhodnutí k prázdninovému pobytu
- Zápis o propuštění nezletilého (doba, do rodiny, trvale bytem, předal, převzal, číslo občanského průkazu)
- Návštěvní list dítěte
- Žádost soudu o podání zprávy o výchovných výsledcích
- Kopie podávané zprávy soudu o výchovných výsledcích
- Zprávy z pedagogicko-psychologické poradny, z diagnostického ústavu, lékařské zprávy
- Rozhodnutí dětského domova o výši ošetřovného
- Oznámení soudu o neplnění ošetřovného
- Vysvědčení
- Fotografie dítěte z pobytu v dětském domově
- Ustanovení opatrovníka, poručníka
- Rozsudek o prodloužení ústavní péče

Z dostupných dokumentů jsem získávala tyto informace, které jsem zpracovávala formou otevřeného kódování a zaznamenávala do tabulky (viz kap. 4.1.3):

- pohlaví
- věk
- zdravotní stav
- projevy chování

- sourozenci a jejich umístění
- biologičtí rodiče
- v kolika letech bylo dítě odloučeno od rodičů
- v kolika letech bylo dítě umístěno do dětského domova
- důvod umístění dítěte mimo rodinu
- místo předchozího pobytu
- kontakt dítěte s rodiči (telefonický, návštěvy v zařízení, pobyt v rodině, listinná korespondence, elektronická korespondence)

Četnost kontaktu dítěte s rodiči jsem pozorovala za období posledního roku. Výsledky jsem rozdělila do kategorií – pravidelný, nepravidelný nebo žádný. Za pravidelný považuji kontakt alespoň jednou za měsíc, nepravidelný kontakt jednou za 3 měsíce a do žádného kontaktu spadají mimo jiné rodiče, kteří se zajímají o své dítě jen z toho důvodu, že jim to ukládá zákon.⁵⁹

Po zpracování dat získaných metodou analýzy dokumentů jsem uskutečnila individuální rozhovory s dětmi. Chtěla jsem zjistit, jak ony samy vnímají vztah s jejich biologickými rodiči. Rozhovor se uskutečnil v jejich přirozeném prostředí, tedy v prostorách rodinných skupin v rámci dětského domova. Stěžejní část rozhovoru vyplňovaly uzavřené otázky. Na základě potřeby byl rozhovor doplněn jednou otázkou polootevřenou (viz kap. 4.1.3).

- „*Líbí se ti v dětském domově?*“
- „*Máš v dětském domově kamarády?*“
- „*Navštěvuji tě rodiče?*“
- „*Kdy ti rodiče naposled napsali, zatelefonovali nebo tě navštívili?*“
- „*Chybí ti rodiče?*“
- „*Chtěl bys, aby tě rodiče navštěvovali častěji?*“
- „*Chceš se vrátit k rodičům?*“

Otázky vztahující se ke kontaktu s rodiči jsem porovnávala s informacemi získanými z listinných dokumentů. Chtěla jsem zjistit, jak se vnímání dětí v tomto případě ztotožňuje s realitou.

⁵⁹ Viz Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

4.1.5 Charakteristika respondentů

Výzkumným vzorkem je 15 respondentů. Počet patnácti respondentů považuji s ohledem na zvolené téma, zkoumané oblasti a možnosti zařízení za dostatečný. Respondenti jsou vybráni náhodným výběrem. V Dětském domově Kašperské Hory je v současné době umístěno 27 dětí. Do výběru se dostali ti, kteří jsou v dětském domově déle než jeden rok. Děti, které jsou v tomto zařízení méně jak jeden rok, nejsou vhodným výzkumným vzorkem pro účely této bakalářské práce.

Výzkumu se zúčastnilo 7 chlapců a 8 dívek. Zastoupení pubescentů (pojem dle Vágnerové) je nejpočetnější skupinou výzkumného vzorku. Nejméně zastoupenou skupinu tvoří ze 13 % děti v předškolním období.

Tab. č. 1 Pohlaví respondentů

	abs.	v %
Chlapec	7	47
Dívka	8	53
Celkem	15	100

Tab. č. 2 Rozdělení respondentů podle věku

	abs.	v %
0 – 3 roky	0	0
3 – 6 let	2	13
7 – 11 let	6	40
12 – 15 let	7	47
Celkem	15	100

Tab. č. 3 Kolik dětí má sourozence

	abs.	v %
Se sourozencem	11	73
Bez sourozence	4	27
Celkem	15	100

V dětském domově je největší zastoupení respondentů, kteří mají sourozence. Sourozenci jsou umístěni ve stejném ústavním zařízení. K výjimkám dochází, pokud jejich sourozenci jsou zletilí, nebo na diagnostickém pobytu v jiném ústavním zařízení.

4.2 Interpretace hypotéz

V této kapitole se budu zabývat výsledky výzkumu, které jsem získala analýzou dokumentů a individuálními rozhovory s dětmi. Výsledky budu porovnávat se stanovenými hypotézami. Propojením teoretických informací a výzkumu chci dojít k potvrzení nebo vyvrácení stanovených hypotéz.

4.2.1 Hypotéza č. 1

„Předpokládám, že si děti po umístění do dětského domova zachovávají kladný citový vztah ke svým rodičům, navzdory jejich nevhodnému zacházení s nimi.“

Tab. č. 4 Kolik dětí má matku

Matka	abs.	v %
Ano	15	100
Ne	0	0
Celkem	15	100

Výzkum ukázal, že všechny děti, které se zúčastnily výzkumu, mají svou biologickou matku.

Tab. č. 5 Kolik dětí má otce

Otec	abs.	v %
Ano	7	47
Ne	8	53
Celkem	15	100

U 47 % dětí je zastoupen i otec. Ve zbylých 53 % není otec uveden v rodném listě, nebo zemřel.

Tab. č. 6 Informace o pobytu dítěte v dětském domově

	Důvody umístění mimo rodinu	Místo předchozího pobytu dítěte	Věk dítěte při odloučení od rodičů	Délka pobytu dítěte v dětském domově
Hanička	zanedbávání	ZDVOP	6	4
Adélka	zanedbávání	ZDVOP	7	4
Lucinka	zanedbávání	ZDVOP	9	4
Emmička	zanedbávání	rodina	12	3
Kubík	zanedbávání	DDÚ	8	2
Honzík	zanedbávání	DDÚ	14	2
Alenka	zanedbávání	rodina	5	2
Petřík	výkon trestu	rodina	4	4
Adámek	výkon trestu	rodina	6	2
Ivanka	psychické týrání	rodina	5	3
Natálka	fyzické týrání	rodina	5	1
Tomášek	fyzické týrání	rodina	10	4
Pavlinka	fyzické týrání	rodina	8	4
Matýsek	zanedbávání	rodina	7	2
Radeček	zanedbávání	rodina	3	1

Hlavním důvodem odebrání dítěte z rodinného prostředí je v 60 % jeho zanedbávání. Mezi další, méně časté důvody patří psychické a fyzické týrání nebo neschopnost rodiče starat se o nezletilého z důvodu nepodmíněného výkonu trestu.

Do dětského domova přichází děti nejčastěji z rodin (67 %). Dva respondenti byli před umístěním v dětském domově umístěni v dětském diagnostickém ústavu (DDÚ). Dalším zařízením, odkud děti přicházejí, je zařízení pro děti vyžadující okamžitou péči (ZDVOP).

Jak výzkum ukázal, děti zařazené do výzkumu byly od rodičů odloučeny ve 47 % v předškolním věku, tedy mezi 3. a 6. rokem. V období pubescence došlo k umístění těchto dětí do dětského domova pouze ve 13 %. Z toho vyplývá, že do dětského domova přichází nejčastěji menší děti, které jsou více závislé na pečující osobě. Výzkumu

se nezúčastnilo žádné dítě, které by bylo odebráno z rodiny do tří let. Z toho je patrné, že u všech dětí (viz kap. 2.1) by již měla být vytvořena kvalitní citová vazba mezi dítětem a jeho matkou. Tato citová vazba může mít několik podob (viz kap. 2.2). Odloučením pečující osoby od dítěte dochází k přetrhání těchto citových vazeb, což může mít pro dítě určité následky (viz kap. 4.2.3). Tyto následky ovlivňuje řada faktorů, jako osobnost dítěte, kvalita jeho fyzického a psychického vývoje a poskytnutí péče, která odpovídá jeho potřebám.

Jak můžeme v tabulce č. 6 sledovat, 40 % dětí je v dětském domově 4 roky. Z toho vyplývá, že pobyt v tomto typu zařízení je dlouhodobý. Rodiče nejsou schopni zajistit podmínky pro návrat dítěte do rodiny.

Tab. č. 7 Výsledky individuálního rozhovoru

Otázka	ano	ne
„Chybí ti rodiče?“	15	0
„Chceš se vrátit k rodičům?“	15	0
„Líbí se ti v dětském domově?“	15	0
„Máš v dětském domově kamarády?“	15	0

Jak je z výzkumu patrné, dětem se v rodině nedostávalo kvalitní péče, která je nutná pro jejich kvalitní vývoj. V tabulce č. 6 je na důvodech umístění dítěte mimo rodinu zřejmé, že děti mají zkušenosti se zanedbáváním nebo týráním. Výsledky individuálního rozhovoru v tabulce č. 7 ukázaly, že všem dětem chybí rodiče a chtěly by se vrátit do rodinného prostředí. Byl u nich v období do tří let vytvořen attachment s jejich matkou/otcem. Jedná se o období, které je pro vývoj attachmentu stěžejní (viz kap. 2.1). Tato vazba ovlivňuje jejich vnímání, přestože jsou v dětském domově v 87 % déle jak 2 roky.

Všichni dotazovaní respondenti uvedli (viz tabulka č. 7), že se jim v dětském domově líbí a mají zde své kamarády, se kterými mohou trávit volný čas. Přesto rodiče chybí všem dětem. Výjimkou nejsou ani děti, které byly vystaveny psychickému nebo fyzickému týrání.

Z výše uvedeného vyplývá, že hypotéza č. 1 byla potvrzena.

4.2.2 Hypotéza č. 2

„Předpokládám, že to, jak děti vnímají vztah s jejich rodiči, neodpovídá realitě.“

Na následující tabulce č. 8 a č. 9 bych chtěla ukázat, jaký pohled mají samotné děti na kontakt s jejich rodiči a jak jejich vnímání odpovídá skutečnosti. Skutečná data jsem získala analýzou spisů dětí, kde je zaznamenáván každý kontakt rodiče s dítětem.

Za pravidelný kontakt je považován telefonický hovor, osobní návštěva, pobyt dítěte v rodině, listinná nebo elektronická korespondence alespoň jednou za měsíc nebo častěji. Nepravidelným je myšlen kontakt spíše nahodilý, alespoň jednou za 3 měsíce. Z výzkumu je patrné, že s 47 % dětí udržují rodiče nepravidelný kontakt.

Tab. č. 8 Skutečný kontakt s rodinou

	Kontakt rodičů s dětmi		
	pravidelný	nepravidelný	žádný
Hanička		✓	
Adélka		✓	
Lucinka	✓		
Emmička			✓
Kubík	✓		
Honzík		✓	
Alenka			✓
Petřík	✓		
Adámek	✓		
Ivanka			✓
Natálka		✓	
Tomášek	✓		
Pavlinka		✓	
Matýsek		✓	
Radeček		✓	

Tab. č. 9 Kontakt s rodinou z pohledu dětí

	Navštěvují tě rodiče?	Kontakt rodičů s dětmi		
		pravidelný	nepravidelný	žádný
Hanička	✓		✓	
Adélka	✓	✓		
Lucinka	✓		✓	
Emmička	×			✓
Kubík	✓	✓		
Honzík	×			✓
Alenka	✓	✓		
Petřík	✓		✓	
Adámek	✓	✓		
Ivanka	×		✓	
Natálka	×		✓	
Tomášek	✓		✓	
Pavlinka	×			✓
Matýsek	✓	✓		
Radeček	✓	✓		

V této tabulce je zaznamenáno, jak děti odpovídaly na otázku: „Navštěvují tě rodiče?“ V souvislosti s touto otázkou jsem na základě výsledků otázek „Kdy ti naposledy rodiče napsali, zatelefonovali nebo tě navštívili?“ „Chtěl bys, aby tě rodiče navštěvovali častěji?“ zaznamenala četnost kontaktu s rodiči z pohledu dětí samotných.

Při porovnání tabulky č. 8 a 9 se dostáváme k informaci, že 5 dětí vnímá kontakt s rodiči takový, jaký fakticky je. U Adélky, Matýska a Radečka se setkáváme s odlišnostmi. K jejich skutečnému kontaktu dochází pouze občas, ale myslí si, že k němu dochází často. Ivanka se s rodiči nestýká vůbec, ale vypovídá, že ji rodiče občas navštíví.

Lucinka, Petřík a Tomášek jsou v pravidelném kontaktu s rodiči, jejich vnímání je ale od této skutečnosti odlišné. Udávají, že jejich kontakt je nepravidelný. Pavlínka a Honzík mají s rodiči nepravidelný vztah, přesto si myslí, že vůbec není.

Alenka se projevuje specifickými projevy vnímání. Tvrdí, že s rodiči je v pravidelném kontaktu, přestože k němu vůbec nedochází.

V porovnání těchto získaných informací s tabulkou č. 6 docházím k závěru, že Petřík, Adámek a Ivanka byly vystaveny psychickému nebo fyzickému týrání. Navzdory podobné zkušenosti se u nich nevyskytují stejné projevy vnímání reality. Adámek vnímá jeho vztah s rodiči takový, jaký skutečně je. Petřík ho vnímá hůře a Ivanka lépe. Lucinka, Petřík, Tomášek a Pavlínka jsou v dětském domově 4 roky. Mimo to mají také společný pohled na kontakt s rodiči. Všichni čtyři vnímají vztah horší, než skutečně je. Docházím tedy k závěru, že 5 dětí vnímá skutečnost takovou, jaká je a ostatních 10 dětí, které se zúčastnily výzkumu, si skutečnost zkresluje. Další podobnost v souvislosti s délkou pobytu v dětském domově není patrná. Rozdílnost nalezneme také při porovnání věku odloučení dítěte od rodičů s vnímáním skutečného vztahu. Z výzkumu je také patrné, že místo předchozího umístění dítěte nemá vliv na kvalitu vztahu s jeho rodiči. Podobnost nenalezneme ani u dětí, které přišly do dětského domova z dětského diagnostického ústavu.

Z výše uvedeného vyplývá, že hypotéza č. 2 byla potvrzena.

4.2.3 Hypotéza č. 3

„Předpokládám, že u dětí v dětském domově se vyskytují projevy poruchy attachmentu.“

Dětský domov rodinného typu supluje fungující rodinu. Plné nahrazení citové vazby dítěti, které prošlo ztrátou, však není v silách samotného zařízení. Proto se dětský domov obrací na odborníky, se kterými spolupracuje.

V případě nutnosti dochází ke spolupráci s dětským diagnostickým ústavem. Ten po 6-8 týdenním pobytu zpracuje diagnostickou zprávu dítěte. Individuálně navrhuje možná výchovná a vzdělávací opatření. Tato opatření usnadňují práci s problémovými dětmi a reagují na jejich potřeby.⁶⁰

⁶⁰ Srov. www.dduhomole.cz (online).

U dětí v dětském domově, které se zúčastnily výzkumu, se vyskytují totožné problémy s poruchou attachmentu. Tato porucha se projevuje různými způsoby (viz kap. 3.1 a 3.2). Takové děti potřebují citlivou péči, která bude odpovídat jejich potřebám (viz kap. 3.3). Práce s těmito dětmi je náročná a neobejde se bez odborné péče psychologů a psychiatrů.

Z 15 vybraných respondentů je 6 dětí v péči psychologa a 3 navštěvují psychiatra. Mezi dětmi lze pozorovat problémy, které mohly vzniknout následkem narušení citové vazby k jejich matce, v důsledku negativních zážitků nebo nedostatku podnětných situací pro dobrý vývoj dítěte.

Z dokumentace dětí (zdravotní stav, zprávy z pedagogicko-psychologické poradny, z diagnostického ústavu, lékařské zprávy) jsem zkoumala problémové projevy chování. U všech dětí, které se zúčastnily výzkumu, jsou patrné projevy poruchy attachmentu. Většinu dětí můžeme dle Vágnerové zařadit k nejistému typu attachmentu. Mezi dětmi se vyskytují problémy s chováním, prospěchové problémy, porucha pohlavní identity, problémy s hygienou, hyperkinetická porucha, agresivita, nesprávná výslovnost, rychlé navozování přátelství, neschopnost navozování citových vztahů, problémy s autoritou, záškoláctví, lhaní, časté onemocnění, nezájem až apatie, poruchy spánku, pomočování, poruchy pozornosti.

Z výše uvedeného vyplývá, že hypotéza č. 3 byla potvrzena.

Závěr

Téma této bakalářské práce se dotýká problému, se kterým se setkávají všechny ústavní zařízení. Jde o citovou vazbu dítěte k pečující osobě. Vývoj attachmentu je nedílnou součástí vývoje každého jedince. Proto je důležité tomuto tématu věnovat náležitou péči a pozornost. Cílem této práce bylo zjistit, zda existuje citová vazba dětí umístěných v dětském domově k jejich biologickým rodičům. Dále jsem chtěla zjistit, zda tyto děti trpí poruchou attachmentu a jaké projevy se u nich vyskytují.

V první kapitole jsem se zaměřila na primární sociální skupinu, ve které by měl v ideálním případě vzniknout počátek attachmentu, a tím je rodina. Zaměřila jsem se na rodinu v současné společnosti. Nastínila jsem některé ze základních problémů, které rodinám přináší moderní doba.

Druhou kapitolu jsem věnovala tématu attachment jako citová vazba. Definovala jsem význam tohoto slova. Doplnila jsem vývoj citové vazby o poznatky z vývojové psychologie dle Vágnerové. V této kapitole jsem popsala typy attachmentu a rizika, která mohou ohrozit toto vazebné chování.

S tímto souvisí i třetí kapitola, ve které jsem se zaměřila na obecné projevy u dětí s poruchou attachmentu a na specifické projevy u dětí s touto poruchou v ústavní péči. Na závěr této kapitoly jsem zdůraznila potřebnost následné péče o děti trpící touto poruchou.

Teoretické poznatky jsem ve čtvrté kapitole doplnila o výzkum, který se opírá o stanovený cíl. Stanovené hypotézy definují, co je nutné v souvislosti s cílem práce zjistit. Hypotéza č. 1 *„Předpokládám, že si děti po umístění do dětského domova zachovávají kladný citový vztah ke svým rodičům, navzdory jejich nevhodnému zacházení s nimi.“* Hypotéza č. 2 *„Předpokládám, že to, jak děti vnímají vztah s jejich rodiči, neodpovídá realitě.“* Hypotéza č. 3 *„Předpokládám, že u dětí v dětském domově se vyskytují projevy poruchy attachmentu.“* Pro získání potřebných informací jsem jako výzkumné kvantitativní metody zvolila obsahovou analýzu dokumentu, doplněnou o individuální rozhovor. Výzkumný vzorek představují děti, které jsou umístěny v Dětském domově Kašperské Hory. Součástí čtvrté kapitoly je také interpretace hypotéz, ve které představuji výsledky výzkumného šetření. Jak výsledky výzkumu ukázaly, všechny děti si zachovávají kladný citový vztah ke svým biologickým

rodičům, navzdory jejich nevhodnému zacházení s nimi. Tento vztah vnímají některé děti takový, jaký skutečně je. Většina dětí však vnímá tento vztah odlišně od reality. Dochází k jeho zkreslování v pozitivním nebo v negativním smyslu. Z výzkumu je také patrné, že u všech dětí se vyskytuje nejistý typ attachmentu, doprovázený poruchami chování. Všechny výzkumné hypotézy tak byly potvrzeny.

Stanovený cíl této práce se mi dle mého názoru podařilo naplnit. Téma a cíl provází celou práci. Zvolila jsem vhodné výzkumné metody, jejichž výsledky prakticky dokreslují interpretované teoretické poznatky. K představení výsledků jsem využila tabulky, které slouží k přehlednosti informací, doplněné o komentář.

Touto prací jsem upozornila na to, jak je důležitý attachment pro každého člověka. Citová vazba se vyvíjí i za neodpovídajících podmínek. Proto jsou děti, které jsou odebrány z rodinného prostředí a umístěny v ústavním typu zařízení, jednou z velmi ohrožených skupin. Touto prací jsem chtěla ukázat, jaké dopady má na dítě v ústavním zařízení nevhodné výchovné prostředí. Následky, se kterými se v souvislosti s poruchou attachmentu setkáváme, jsou fatální. Ovlivňují jedince celý život, a tím je ovlivněna celá společnost. Právě z tohoto důvodu je důležité na tuto problematiku poukázat.

V souvislosti s tímto tématem by bylo zajímavé dále zkoumat, kam vede cesta dětí po odchodu z dětského domova. Zda je citová vazba k rodičům natolik silná, že ovlivňuje i jednání dospělého člověka. (Např. jestli děti po odchodu z dětského domova míří do původní rodiny a jaké okolnosti je k tomu vedou.)

Seznam použitých zdrojů

Monografické publikace

BOWLBY, J. *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7367-670-4.

HRUŠKOVÁ, M., KOZLOVÁ, L. Rodina z hlediska uspořádání genderových vztahů a rolí. In ŠRAJER, J., MUSIL, L. (eds.) *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. 1. vyd. České Budějovice, Brno: ALBERT, 2008. ISBN 978-80-7326-145-0.

KASSIN, S., *Psychologie*. 1. vyd. Brno: Computer Press, a. s., 2007. ISBN 978-80-251-1716-3.

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozšířené a přepracované vyd. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON), 2003. ISBN 80-86429-19-9.

MATOUŠEK, O. Sociální práce s rodinou. In MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

MUSIL, L., ŠRAJER, J. Dimenze životní situace rodiny. In ŠRAJER, J., MUSIL, L. (eds.) *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. 1. vyd. České Budějovice, Brno: ALBERT, 2008. ISBN 978-80-7326-145-0.

MUSIL, L., ŠRAJER, J. Změny sociálního prostředí a životní úkol rodiny. In ŠRAJER, J., MUSIL, L. (eds.) *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. 1. vyd. České Budějovice, Brno: ALBERT, 2008. ISBN 978-80-7326-145-0.

PAZLAROVÁ, H. Nevhodné zacházení s dítětem. In MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E. *Základy sociologického výzkumu*, 1. vyd. Praha: Management Press, 2001. ISBN 80-7261-038-4.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. doplněné a přepracované vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VOJTÍŠEK, P., *Výzkumné metody*. 1. vyd. Praha: Vyšší odborná škola sociálně právní, 2012. ISBN 978-80-905109-3-7.

VRTBOVSKÁ, P. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí: Attachment, poruchy attachmentu a léčení*. 1. vyd. Praha: Sdružení SCAN 2010, 2010. ISBN 80-86620-20-4.

Zákony a sdělení

Sdělení č. 104/1991 Sb., o *Úmluvě o právech dítěte*, ve znění platném k 23. 3. 2010.

Zákon č. 109/2002 Sb., o *výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních*, ve znění platném k 1. 1. 2014.

Zákon č. 359/1999 Sb., o *sociálně-právní ochraně dětí*, ve znění platném k 1. 1. 2018.

Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, ve znění platném k 1. 12. 2018.

Internetové zdroje

Attachmentové centrum ATTA. *Komplexní vývojové trauma* [online]. (cit. 3. února 2019). URL: <http://www.attachment.cz/komplexni-vyvojove-trauma/>.

Dětský diagnostický ústav Homole, *Informace pro rodiče* [online]. (cit. 15. února 2019). URL: http://www.dduholmole.cz/ddu_info.htm.

CHMELOVÁ, M., *Poruchy attachmentu – co dělat?* [online]. (cit. 5. února 2019). URL: <https://www.alfabet.cz/pece-o-rodinu/439-poruchy-attachmentu>.

Seznam příloh

Příloha I. Souhlas Dětského domova Kašperské Hory s výzkumem

DĚTSKÝ DOMOV / KAŠPERSKÉ HORY

NÁMĚSTÍ 146, PSČ: 341 92

Věc:

Udělení souhlasu

Ředitelka Dětského domova, Kašperské Hory uděluje souhlas se zveřejněním názvu a loga zařízení a dále pak s provedením výzkumu a zveřejněním výsledků v bakalářské práci studentce Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích **Janě Rundové**.

V Kašperských Horách dne 7. 1. 2019

PhDr. Marie Kučerová
ředitelka DD Kašperské Hory

Dětský domov,
Kašperské Hory
tel./ fax: 376 582 217
IČO: 617 51 065
e-mail: ddkh@seznam.cz

Telefon/ Fax: 376 582 217
Tel. ředitelka DD: 376 582 322, 602 478 871
www.ddkasperky.cz ddkh@seznam.cz

IČO: 61751065
Bankovní spojení:
GE Money Bank
126004-744/0600

Abstrakt

RUNDOVÁ, J. *Attachment: Citová vazba dětí v dětském domově na biologické rodiče*. České Budějovice 2019. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce M. Vachová.

Klíčová slova: attachment, citová vazba, rodina, děti, dětský domov

Tato bakalářská práce se zabývá citovou vazbou dětí umístěných v dětském domově na biologické rodiče. Rodina jako primární sociální skupina reaguje na změny ve společnosti a na potřeby svých členů. Vzniká zde citová vazba dítěte na rodiče jako na pečující osobu. Tuto vazbu označujeme anglickým výrazem „attachment“. Attachment se rozvíjí spolu s vývojem jedince a jeho poruchy mají určité projevy. U dětí umístěných v ústavním zařízení můžeme pozorovat specifické projevy poruchy attachmentu. Součástí této práce je výzkum, který se zabývá citovou vazbou dětí v dětském domově k jejich biologickým rodičům. Výzkum je dále zaměřen na konkrétní projevy poruchy attachmentu. Metoda výzkumu, obsahová analýza spisu dítěte, je doplněna individuálním rozhovorem. Tento rozhovor umožňuje hlubší pohled na danou problematiku a naznačuje, jak se liší vnímání dětí v porovnání s realitou.

Abstract

Attachment: Emotional bond of the children, who are placed in a children's home, with their biological parents

Key words: attachment, emotional bond, family, children, children's home

This bachelor thesis deals with an emotional bond of children, who are placed in a children's home, with their biological parents. Family as a primary social group reacts to changes in the society and to the needs of its members. There is formed an emotional bond with the parents as care-giving people. This emotional bond is named with an English expression „attachment”. Attachment develops alongside the development of the child and the disorders of the attachment have specific symptoms. A part of this thesis is a research dealing with the emotional bond of children, who live in children's home, with their biological parents. The research is also focused on particular symptoms of attachment disorders. The research method and the content analysis of the child's file is supplemented with an individual interview. This interview enables a deeper insight in the given problematics and suggests how the children's perception differs from the reality.